

Psalm 45:7,8 – Wordt met *elohiém* hier op God bedoeld of op de koning?

Psalm 45 is met grote zorg en toewijding gecomponeerd ter gelegenheid van de huwelijksvoltrekking van de koning en zijn bruid. Het is vooral een lofdicht op de koning; zijn schoonheid en uitnemendheid worden bezongen, hij is gezegend door *elohiém*, door God – zo schrijven de eerste verzen. Dan wordt zijn rechtvaardige regering geroemd, zijn heersersstaf is een scepter van recht en ook komt zijn troon ter sprake. In de verzen 7 en 8 (in een aantal vertalingen genummerd als 6 en 7) staat dan wederom de aanduiding *elohiém*. Op wie wordt dáár bedoeld? Daarover verschilt men van mening.

- a. Is het een aanspreekvorm, een vocatief? Zo lijkt het. Maar wie wordt er dan aangesproken? Wordt de menselijke koning hier, alhoewel dat hoogst ongebruikelijk was, aangesproken als *elohiém*? En met welke betekenis van het woord?
- b. Of is het géén vocatief en wordt hier met *elohiém* de God van Israël zelf bedoeld? Dit speelt in beide verzen, waarbij sommige in vers 8 een andere keuze maken dan in vers 7.

Dit onderwerp lijkt te worden beïnvloed door opvattingen over de Drieëenheid; aanvaarding of afwijzing van dat latere leerstuk schijnt voor velen de bril te zijn waardoor deze passages moeten worden bekeken. Dat bemoeilijkt een objectieve beschouwing. Toch is juist dat mijn streven, met daarbij een open en eerlijke afweging van de argumenten. Ter oriëntatie volgt hier eerst de psalm zelf in de vertaling *Tot lof van God – het Boek der Psalmen*, maar dan wel met voor de genoemde verzen een aantal varianten, ieder voorzien van een kenmerk dat wordt gebruikt voor een latere referentie.

Voor de concertmeester: op 'De Ieliën'; voor de Korachieten; een leerdicht; een liefdeslied.

2 Mij hart liep over vanwege een heuglijk feit
– terwijl ik voor de koning mijn werk reciteer,
met mijn tong als de pen van een vaardig schrijver.

3 'Zoveel schoner dan gewone mensen bent u,
uitgegoten op uw lippen is innemendheid,
vandaar dat God *u* heeft gezegend, voor altijd!

4 O machtige, gord uw zwaard aan de heup,
uw majesteit en uw luister.

5 Ja, uw luister! Ga succesvol voorwaarts en rijd!
In dienst van de waarheid
– met zachtaardigheid en gerechtigheid –
zij zal u sturen bij wat uw rechterhand vermag aan ontzag.

6 Uw pijlen staan op scherp
– hele volkeren zullen onder u vallen –
die op de vijanden van de koning gericht zijn, recht op het hart.

a. Uw troon, o God, is voor altijd en eeuwig;	b. Uw troon, God, is voor altijd en eeuwig;	c. Uw goddelijke troon is voor altijd en eeuwig;	d. Uw troon is God, altijd en eeuwig;
---	---	--	---

7 de scepter van uw koningschap een scepter van *recht*.
8 Gerechtigheid was u lief, gewetenloos onrecht is wat u haat;

a. vandaar o God, dat uw God <i>u</i> heeft gezalfd	b. vandaar dat God, uw God, <i>u</i> heeft gezalfd
--	---

– o olie van blijdschap – u in plaats van de uwen.

9 Mirre, aloëhout en kaneelbloesem, heel uw kleding draagt die geur,
vanuit het ivoren paleis klinkt snaarmuziek, u ter verheuging.

10 Prinsessen zijn er, met uw uitgelezen kostbaarheden,
en ... de gemalin is er, met kostbaar Ofir-goud
– rechts van u is haar als plaats geweest.'

11 'O dochter, luister en zie, neig toch uw oor,
laat uw volk en vaderhuis achter,
waar de koning verlangend uw schoonheid verwacht.
Want *hij* is uw heer, buig u voor *hem* daarom neer.
Bovendien, dochter van Tyrus, met geschenken
zullen de welgestelden van het volk uw aangezicht stellig vermurwen.'

14 'O heel de waardigheid van de koningsdochter is hierbinnen,
prachtig goudbrokaat is haar gewaad;
15 met rijk geborduurde kledij wordt zij tot de koning geleid,
vergezeld door, schrijdend, de bruidsmeisjes in haar gevolg,
zo worden zij tot u gebracht.
16 Zij worden geleid met kreten van vreugde en blijdschap
en betreden zo het paleis van de koning.

17 O, in plaats van uw vaderen zullen het uw zonen zijn;
hen zult u op heel de aarde benoemen tot vorsten.

18 Gaarne wil ik uw naam gedenken voor alle geslachten,
reden waarom de volkeren alom u zullen prijzen,
en dat voor altijd en eeuwig!

Tekst en vertalingen

Hieronder eerst een overzicht van de grondtekst en een woord-voor-woord-vertaling, gevolgd door een aantal vertalingen. Door een tweeletterige code is aangegeven welke keuze de vertalers hebben gemaakt.

		vers 7 (of 6)	vers 8 (of 7)
	Transliteratie:	kis.acháa elohiém "ooláam waa. "éd SJéeveT mieSJór SJéeveT mal.choetéchaa	aaháv.taa TSédeq wa. tiS.náa réSJa" "al-kéen m.SJaa."chacháa elohiém elohéichaa SJémen SaaSóon mee. "chaaveeréchaa
	Woord-voor-woord:	uw troon God onbepaalde tijd en eeuwig scepter van juistheid/rechtheid scepter van uw koninkrijk	liefgehad hebt u gerechtigheid en u haat goddeloosheid daarom hij heeft u gezalfd God uw God olie van uitbundige verheuging dan uw deelgenoten
a-a	Statenvertaling:	Uw troon, o God! is eeuwiglijk en altoos; de scepter Uws Koninkrijks is een scepter der rechtmatigheid.	Gij hebt gerechtigheid lief, en haat goddeloosheid; daarom heeft U, o God! Uw God gezalfd met vreugdeolie, boven Uw medegenoten.
a-a	Herziene Statenvertaling:	Uw troon, o God, bestaat eeuwig en altijd; de scepter van Uw Koninkrijk is een scepter van rechtvaardigheid.	U hebt gerechtigheid lief en haat goddeloosheid; daarom heeft Uw God U gezalfd, o God, met vreugdeolie, boven Uw metgezellen.
a-a	NBG:	Uw troon, o God, staat voor altoos en eeuwig, uw koninklijke scepter is een rechtmatige scepter.	Gij hebt gerechtigheid lief en haat goddeloosheid; daarom heeft, o God, uw God u gezalfd met vreugdeolie boven uw metgezellen;
a-b	Willibrordvertaling (1996):	Uw troon, o God, staat voor altijd en eeuwig, de scepter van het recht is de scepter van uw koningschap.	U bemint het recht en u haat het onrecht; daarom heeft God, uw God, u gezalfd met vreugdeolie, als geen van uw gelijken.
a-b	NBV:	Uw troon is voor eeuwig en altijd, o god, de scepter van het recht is uw koningsscepter,	u hebt gerechtigheid lief en haat het kwaad. Daarom heeft God, uw God, u gezalfd met vreugdeolie, als geen van uw gelijken.
a-b	Luther-vertaling:	Gott, dein Stuhl bleibt immer und ewig; das Zepter deines Reiches ist ein gerades Zepter.	Du liebest die Gerechtigkeit und hassest gottlos Wesen; darum hat dich Gott, dein Gott, gesalbt mit Freudenöl mehr denn deine Gesellen.
a-b	King James Version (vers 6,7):	Thy throne, O God, is for ever and ever: the sceptre of thy kingdom is a right sceptre.	Thou lovest righteousness, and hatest wickedness: therefore God, thy God, hath anointed thee with the oil of gladness above thy fellows.
a-b	American Standard Version (vers 6,7):	Thy throne, O God, is for ever and ever: A sceptre of equity is the sceptre of thy kingdom.	Thou hast loved righteousness, and hated wickedness: Therefore God, thy God, hath anointed thee With the oil of gladness above thy fellows.
a-b	NIV (vers 6,7):	Your throne, O God, will last for ever and ever: a sceptre of justice will be the scepter of your kingdom.	You love righteousness and hated wickedness; therefore God, your God, has set you above your companions by anointing you with the oil of joy.
a-b	Naardense Bijbel:	Jouw troon, Godsman, is voor eeuwig en altijd; de scepter van je rijk is een scepter die récht doet;	jouw liefde heet gerechtigheid, je haat boosheid; daarvoor heeft God, jouw God, je gezalfd met olie van vréugde, méer dan je gezéllen;
a-b	Die Psalmen – Hans Schmidt	Dein Thron, o Gott, steht immer und ewig, ein gerechtes Zepter ist das Zepter deines Reichs.	Du hattest lieb das Recht, du hassest den Frevel, drum hat dich Gott gesalbt, dein Gott, mit dem Öl der Freude vor deine Genossen!
a-b	Tehillim-vertaling – A.C. Feuer:	Your throne, O judge, is forever and ever; The scepter of equity is the scepter of your kingdom.	You love righteousness and hate wickedness; Accordingly has God, your God, anointed you with oil of joy above your peers.
a-b	Kell & Deltzsch:	Dein Thron, Elohim, währt immer und ewig, Ein gerades Scepter ist deines Reiches Scepter.	Gerechtigkeit liebend hassest du Frevel, Darob hat gesalbt dich Elohim dein Gott, Mit Wonne-Oel vor deine Genossen.
c-b	Gerhardt/van der Zeyde:	Uw troon, naar Gods wil, staat voor eeuwig; uw koningschap voert een scepter die scepter der rechtsorde is.	Gij koos voor het recht, haat het onrecht: Zó heeft God, uw God, u gezalfd, u gezalfd met olie der vreugde boven al uw deelgenoten.
c-b	Soncino ... Bible – The Psalms:	Thy throne given of God is for ever and ever; A scepter of equity is the scepter of thy kingdom.	Thou hast loved righteousness, and hated wickedness; Therefore God, thy God, hath anointed thee With the oil of gladness above thy fellows.
c-b	Buber/Rosenzweig – Preisungen:	Dein Stuhl ist Gottes in Zeit und Ewigkeit, ein Stab der Geradheit der Stab deines Königtums.	Du liebst Wahrhaftigkeit und hassest Frevel, drum hat Gott, dein Gott dich gesalbt mit Öl des Entzückens vor deinen Gefährten.
d-b	NW (vers 6,7):	God is uw troon tot onbepaalde tijd, ja, voor eeuwig; De scepter van uw koningschap is een scepter van recht.	Gij hebt rechtvaardigheid liefgehad en gij haat goddeloosheid. Daarom heeft God, uw God, u gezalfd met de olie van uitbundige vreugde, meer dan uw deelgenoten.
d-b	TLVG (herzien):	Uw troon is God, altijd en eeuwig; een scepter van recht is de scepter van uw koningschap.	Gerechtigheid was u lief, gewetenloos onrecht is wat u haat; vandaar dat God, uw God, u heeft gezalfd – o olie van blijdschap – u in plaats van de anderen.
d2-b	Groot Nieuws Bijbel:	Vast staat uw troon, als de troon van God, voor altijd en eeuwig. Recht is het kenmerk van uw heerschappij,	rechtvaardigheid gaat u boven alles, u haat onrecht. De Heer, uw God, heeft u verkozen boven alle andere prinsen en vreugde en geluk over u uitgegoten als geurige olijfolie.
d2-b	Ferdinand Hitzig	Dein Thron ist ein Gottethron immer und stets, ein gerechtes Scepter ist dein königliches Scepter.	Du liebest das Recht und hassest den Frevel; darum hat dich gesalbt Gott, dein Gott, mit Oel der Freude vor deinen Genossen.
d2-b	Friedrich Baethgen:	Dein Thron ist ein Gottethron immer und ewig, ein Scepter des Rechts ist das Scepter deines Reichs.	Du liebst Gerechtigkeit und hassest Frevel, Darum hat dich 'Jahve', dein Gott, gesalbt mit Freudenöl wie keiner deiner Gesellen.

Commentaren

Op de achtergrond van deze kwestie speelt ook nog een rol dat Psalm 45:7,8 vele eeuwen later wordt geciteerd in Hebreeën 1:8,9, een brief aan christenen met een joodse achtergrond. Dat leidt tot verschillende vragen:

- Wat was de bedoeling van de schrijver van de Hebreeënbrief?
- Hoe moet de Griekse vertaling van Psalm 45 in Hebreeën 1:8,9 worden begrepen?
- Moet de interpretatie en de vertaling van Hebreeën 1:8,9 met terugwerkende kracht doorwerken in de vertaling van Psalm 45:7,8 naar het Nederlands?

De eerste twee zijn bijzonder interessant maar vallen buiten het bestek van deze toelichting, het gaat hier om de Psalm-tekst. Inzake de laatste: mijn standpunt is dat een vertaling die zoveel mogelijk terug wil gaan naar de tijd van schrijven dat niet zou moeten doen. Een aantal vertalers denkt daar echter anders over, zij leggen in ieder geval wel dat duidelijk verband als zij Psalm 45 in trinitarische richting duiden, zoals:

Kanttekeningen bij de Statenvertaling: Bij vers 7: God - Dat is van den Heere Jezus Christus te verstaan is, betuigt de Heilige Geest klaarljk, Hebr. 1:8,9. Bij vers 8: uw God - Te weten, de Vader. Verg. Ps. 22:2; Joh. 20:17.

En een aantal commentatoren zijn bovendien heel stellig in de verwoording van hun standpunt:

Jamieson-Fausset-Brown Bible Commentary: No lawful construction can be devised to change the sense here given and sustained by the ancient versions, and above all by Paul (Heb 1:8).

Barnes' Notes on the Bible: Thy throne, O God, is forever and ever - This passage is quoted by the author of the Epistle to the Hebrews in proof that the Messiah is exalted above the angels, and it is, beyond all question, adduced by him as having original reference to the Messiah. (...) It is undoubtedly an address to the "king" here referred to as God - as one to whom the name "God" - אלהים *'Elohiym* - may be properly applied; and, as applied to the Messiah by the author of the Epistle to the Hebrews, it clearly proves that Christ is Divine.

'No lawful construction ...', 'undoubtedly', 'it clearly proves' – de lezer hoeft niet meer te twijfelen ... Nog een paar:

Clarke's Commentary on the Bible: Thy throne, O God, is for ever - ועד עולם אלהים כסאך *kisacha Elohim olam vaed*. "O God, thy throne is for ever, and eternal!" The word Elohim here is the very first term or name by which the Supreme God has made himself known to the children of men. See Genesis 1:1; and this very verse the apostle, Hebrews 1:8, has applied to Jesus Christ. On this I shall make a very short remark, but it shall be conclusive: If the apostle did not believe Jesus Christ to be the true and eternal God, he has utterly misapplied this Scripture.

Gill's Exposition of the Entire Bible: Thy throne, O God, is for ever and ever,.... This verse and Psalm 45:7 are cited in Hebrews 1:8; and applied to the Son of God, the second Person in the Trinity; and therefore are not an apostrophe to the Father, as some have said; nor will they bear to be rendered, "thy throne is the throne of God", or "thy throne is God"; or be supplied thus, "God shall establish thy throne". But they are spoken of the Son of God, who is truly and properly God, the true God and eternal life; as appears by the names by which he is called, as Jehovah, and the like; by his having all divine perfections in him; by the works which he has wrought, and by the worship which is given unto him; and to whom dominion is ascribed, of which the throne is an emblem, Genesis 41:40.

Matthew Henry's Concise Commentary: 45:6-9 The throne of this almighty King is established for ever. While the Holy Spirit leads Christ's people to look to his cross, he teaches them to see the evil of sin and the beauty of holiness; so that none of them can feel encouragement to continue in sin. The Mediator is God, else he had been neither able to do the Mediator's work, nor fit to wear the Mediator's crown. God the Father, as his God in respect to his human nature and mediatorial offices, has given to him the Holy Spirit without measure. Thus anointed to be a Prophet, Priest, and King, Christ has pre-eminence in the gladdening gifts and graces of the spirit, and from his fulness communicates them to his brethren in human nature. The Spirit is called the oil of gladness, because of the delight wherewith Christ was filled, in carrying on his undertakings. The salvation of sinners is the joy of angels, much more of the Son.

Dit zijn stellige commentaren ten faveure van de genoemde leerstelling; wie zou nu nog durven beweren dat Psalm 45 niet ondubbelzinnig de lezer leert dat Jezus Christus God is ...

Het zal niemand echter verbazen dat er van joodse zijde anders tegenaan wordt gekeken.

Soncino Books of the Bible : *The Psalms: thy throne given of God.* The Hebrew is difficult. A.V. and R.V., *Thy throne, O God,* appears to be the obvious translation but does not suit the context. Some take the phrase to mean 'God is thy throne,' the bridegroom's kingship rests upon God's will; or 'thy throne is God,' divinely ordained. The best interpretation is that given in R.V. margin, 'thy throne is the throne of God,' as His anointed he is God's agent to crush evil and promise right.

A.C. Feuer – Tehillim vertaling: *Your throne, O Judge. –*

- According to Rashi, *elohiém* refers to the scholar in his role as judge. Even a mortal man of flesh and blood can merit this divine title if he sincerely seeks to administer God's justice on earth (...).
- *Ibn Ezra* [cited in *Radak*] is of the opinion that *elohiém* refers to God. He renders: Your throne [O king] is the throne of elohiém, God, as it is written *And Solomon sat on the throne of HASHEM* (1 Chron. 29:23).
- *Rav Saadia Gaon* (quoted by *Ibn Ezra* and *Radak*) translates: *Your throne [O king] is prepared and established by God.*

De toonzetting is analyserender en minder dwingend van aard. En dat geldt trouwens ook voor andere commentaren uit christelijke hoek. Ik noem er een.

American Standard Version : Possibly the king's throne is called God's throne because he is God's appointed regent. But it is also possible that the king himself is addressed as "god". The Davidic king (the Lord's anointed ...), because of his special relationship with God, was called at his enthronement the "son" of God (...). In this psalm, which praises the king, and especially extols his "splendour and majesty", it is not unthinkable that he was called "god" as a title of honour (cf. Isa 9:6). Such a description of the Davidic king attains its fullest meaning when applied to Christ, as the author of Hebrews does (Hebr. 1:8-9).

Het ene is 'mogelijk' en het andere ook. Ook lezen we 'niet ondenkbaar'. Dat is op zijn minst een wat genuanceerder geluid, ook de meer wetenschappelijke werken laten zich zo uit. Het is nuttig om de tekst aan een onderzoek te onderwerpen. Uiteraard door naar de grammatica te kijken: welke regels gelden hier om de tekst te verklaren? Maar het is wellicht goed om te beginnen met de vraag wat de bezwaren zouden kunnen zijn tegen bepaalde vertalingen, of deze gepast zijn, ja of nee.

Psalm 45:7

Gepastheid van de verschillende vertaalvarianten van vers 7a1

Er zijn vertalers die op grond van studie en analyse van mening zijn dat de overgeleverde grondtekst aanpassing behoeft, zij voegen bijvoorbeeld een enkel woord toe. Daartoe behoren ook enkele vertalingen die hierboven zijn genoemd. Het resultaat hoeft niet altijd heel erg zichtbaar te zijn in de vertaling, maar het is in die gevallen soms een verklaring voor de verschillen. Als de grondtekst echter goed te vertalen is, is dat toch te verkiezen. Mijns inziens is dat hier het geval. Dus vooralsnog zal ik daar van uitgaan. Hieronder de vier mogelijke varianten op een rij voor de eerste twee woorden van vers 7:

- a. 'Uw troon, o God', toegepast op de menselijke koning. Dat maakt *elohiém* tot aanspreekvorm voor een mens. Mag dat, kan dat, was dat gebruikelijk?
- b. 'Uw troon, God, ...' waarbij 'God' genoemd wordt als min of meer synonieme uitbreiding van het begrip 'troon'; deze mogelijkheid komt in de genoemde vertalingen niet voor; lijkt op d.
- c. 'Uw Godstroon', klinkt misschien wat ongemakkelijk, maar zal in zeker niet als ongepast worden ervaren; heel wat vertalingen doen het op deze manier.
- d. 'Uw troon is God'. Is het gepast om God met een stoffelijk voorwerp te vergelijken? En wordt God in deze vertaling niet ondergeschikt gemaakt aan degene die op de troon zit?

We beschouwen, om de gevoeligheden te verkennen, nu eerst de mate waarin deze vier vertaalvarianten wel of niet gepast zijn; de grammatica komt later aan de orde.

ad a. *elohiém* als vocatief voor de koning, 'Uw troon, o God, ...'

Als een zin begint met 'Uw ...', dan ligt het voor de hand om de erop volgende persoonsaanduiding als een vocatief te zien, als een aanspreekvorm; als deze psalm een gebed tot God zou zijn geweest, dan zou men hier aanvankelijk moeiteloos een vocatief in zien. Of de rest van de regel daarmee zou accorderen laat ik nu nog even rusten, want dat is juist wat besproken zal worden.

Het woord *elohiém* is meervoud van *éel* of *eeloáh*. Het enkelvoud betekent letterlijk 'machtige' en wordt in brede zin toegepast. Ook de toekomstige Messias wordt in Jesaja 9:5 aangeduid met de enkelvoudige titel *éel gibbóor*, 'sterke god' – door deze naam in vertalingen met een hoofdletter te schrijven denkt de gemiddelde lezer wellicht dat hier *elohiém* staat maar dat is niet het geval; hier wordt het enkelvoud gebruikt.

Het gewone meervoud is *elohiém*, dus als het om meerdere 'machten' gaat dan gaat het over *elohiém*, zoals bijvoorbeeld in Genesis 31:30, 32, gestolen afgodsbeelden, in Genesis 35:2 en Exodus 12:12 om vreemde goden of afgoden, etc. Ook in het verbod op afgoderij, Ex. 20:3,23, worden andere goden in hun meervoud *elohiém* genoemd. In Psalm 8:6 (:5) gaat het letterlijk om 'goddelijken', bedoeld zijn daar engelen. In Psalm 82:1,6 wordt gesproken over hooghartige rechters die onrecht tolereren, ook zij worden collectief gesproken als *elohiém*, het is een normaal meervoud.

Maar we kennen ook de *pluralis majestatis*, de meervoudsvorm van verhevenheid, herkenbaar omdat het samengaat met werkwoorden en vervoegingen in het enkelvoud. Deze term wordt vanaf Genesis 1:1 gebruikt om de hemelse Schepper aan te duiden en staat synoniem met *JHWH*, Jehovah of Jahweh. Een heel enkele keer wordt ook een afgod als *elohiém* aangeduid, maar dat reflecteert dan het woordgebruik van degenen die die afgod kennelijk aanbaden, zoals in 1 Samuël 5:7 of in Daniël 1:2. Vermeldenswaard is zeker ook de uitspraak in Exodus 4:16, waar tegen Mozes wordt gezegd dat Aäron voor Mozes tot een mond zou zijn en Mozes Aäron 'tot God', 'tot *elohiém*' zal zijn; in 7:1 lezen we een vergelijkbare aanstelling ten opzichte van Faraó. Het lijkt hier echter meer om een rol en verantwoordelijkheid te gaan, er is geen aanwijzing dat Mozes ook zo werd aangesproken. In het normale Bijbelse woordgebruik slaat het meervoud van verhevenheid *elohiém* als aanspreekvorm alleen op Jehovah. Dat wordt althans door de meeste commentatoren bevestigd, hoewel enkelen voor Psalm 45 een uitzondering willen maken.

- Zoals Keil & Delitzsch die enerzijds wel de moeilijkheid toegeven, 'Es ist wahr: die Sitte der Elohimpsalm *elohim* im Werte von *jhwh* zu gebrauchen begünstigt diese Annahme nicht.', maar vervolgens wel verwijzen naar Jesaja 9, hierboven genoemd. En ook geven zij nog een ander argument dat later aan de orde komt. Het zijn geen sterke argumenten; *éel gibboor* is namelijk enkelvoud. Het komt er echter op neer dat zij andere vertaalopties moeilijker achten.
- Hans Schmidt zegt klip en klaar: Er nennt ihn "Gott", (vgl. I Reg 21:10 II Sam. 14:17 und 20). Maar ook die verwijzingen zijn niet sterk. In 2 Samuël vergelijkt een wijze vrouw de stem van koning David met die van een engel Gods. Het lijkt me eerlijk gezegd een speculatieve gedachtesprong om hieruit de aanspreektitel God voor de koning te destilleren. In 1 Koningen 21 gaat het om een beschuldiging die door valse getuigen tegen Naboth zou zijn ingebracht, hij zou 'God en koning' hebben vervloekt – met de koning werd op Achab van het noordelijke tienstammenrijk gedoeld. Het was een volstrekt valse beschuldiging, bedacht door Izebel, met het doel Naboth ter dood te laten brengen. Die beschuldiging zou zonneklaar tot de doodstraf moeten leiden; godslastering naast een vervloeking van de koning past beter in dat beeld dan die betiteling alleen op Achab van toepassing te brengen. De argumentatie overtuigt niet.

Daarbij kan nog het volgende worden overwogen. Psalm 45 is vanouds weliswaar vaak opgevat in Messiaanse zin, en dan als allegorie van de verhouding tussen de messiaanse koning en het volk als zijn bruid. Het is echter onwaarschijnlijk dat er niet toch een werkelijke situatie aan ten grondslag heeft gelegen.

Of zoals Friedrich Baethgen concludeert in *Handkommentar zum Alten Testament – die Psalmen*:

Unter diesen Umständen lässt sich der Psalm nur im eigentlichen Sinne verstehen als ein Lied zur Verherrlichung der Hochzeit eines weltlichen Königs.

Of het dan om Salomo of om een andere koning gaat, dat laten we nu buiten beschouwing, het is wel waarschijnlijk dat het een koning betreft uit de geslachtslijn van David. Maar het blijft toch zo dat door middel van deze psalm in eerste instantie een menselijke koning is toegezongen. Dat was niet in een tijd dat er een sterke toekomstige messiasverwachting was.

De messias was er al, de gezalfde, de door God aangestelde koning. En die messias was sterfelijk, zijn troon zou worden gegeven aan degene die na hem kwam in dezelfde lijn. Het moet in die tijd haast ontoelaatbaar zijn geweest om een mens, een enkele mens, ook al is het een koning, aan te spreken met *elohiém*, ook al suggereert de Naardense Bijbel met 'Godsman' dat wel. Ook de NBV volgt die weg door daar 'god' met een kleine letter te schrijven.

Voor het overige lijkt het er wel op of pas het dogma van een drieënige God met terugwerkende kracht een kader bood waarin deze uitspraak passend kon worden geacht. Maar, dat dogma werd pas vele, vele eeuwen later geformuleerd. Waarmee het serieus de vraag blijft of dat in de tussenliggende periode, onbekend met die toekomstige ideeën, misschien niet ongepast werd gevonden. Dat is immers het ongemak dat in ieder geval bij joodse commentatoren te zien is.

We zouden resumerend kunnen zeggen dat optie a., het toepassen van de titel *elohiém* op de menselijke koning, tot tegenovergestelde reacties leidt:

- het wordt als zeer gepast en zelfs als betekenisvol geacht door verdedigers van de Drieëenheid,
- andere Bijbellezers ervaren het doorgaan als ongemakkelijk en ongepast.

Het is misschien wel illustratief om eerst te zien hoe Keil & Delitzsch de tekst vertalen

(zie blz. 2: zij gebruiken de transliteratie 'Elohim' als vocatief in vers 7; maar zie ook vers 8 met 'Elohim' en 'dein Gott')

en vervolgens in hun *Biblischer Kommentar über das Alte Testament – die Psalmen* te lezen hoe zij hun standpunt verklaren en de bewijslast meer bij de anderen lijken te leggen. Ze beginnen hun verklaring als volgt:

Man hat, um die Anrede des Königs mit *elohim* zu entgehen, erklärt (onderstreping door mij)

1) "dein Gottesthron ist immer und ewig" (...).

2) "dein Thron ist Gott = göttlich immer und ewig" (...)

Zij wekken hier de suggestie dat het gebruik van *elohiém* als vocatief de meest voor de hand liggende vertaling zou zijn, maar dat het de *anderen* zijn die, om die logische aanspreekvorm te vermijden, hun toevlucht zouden zoeken bij andere opvattingen (hier te bespreken onder c. en d.); dat suggereert een grote stelligheid. Daarna gaan ze gelijk uiteenzetten waarom die andere opvattingen niet goed of passend zouden zijn (daar kom ik uiteraard nog op terug bij die onderwerpen).

Na die opties te hebben afgewezen vervolgen ze:

Man wird also doch zu versuchen haben, ob sich *elohim* nicht mit LXX vokativisch fassen lässt. (...)

Es macht den Eindruck der Anrede, und sollte es nicht des hier gefeierten Königs sein können? Es ist wahr: die Sitte der Elohimpsalm *elohim* im Werte von *jhw* zu gebrauchen begünstigt diese Annahme nicht, aber die folgende Überbietung des *elohim* durch *elohim* *eloheicha* macht sie möglich.

Nu schrijven ze dus eerst dat het Bijbelse taalgebruik hun opvatting weliswaar niet begunstigt ... maar geven vervolgens twee argumenten:

- a) (hiervoor genoemd) ze stellen dat het gebruik van 'Elohim dein Gott' in vers 8, daar toegepast op God (!), gezien kan worden als justificatie om 'Elohim' in vers 7 als vocatief te gebruiken voor de koning: doordat 'Elohim dein Gott' op God slaat, zou God in het vers ervoor op de menselijke koning mogen worden toegepast ... vers 8 wordt beschouwd als een 'Überbietung'.
- b) de titel *éel gibbóor* voor de Messias in Jesaja 9 zou de weg effenen voor de aanspreekvorm *elohiém* voor die voortreffelijke koning.

Dat lijken mij twee povere overwegingen, en bovendien nogal contrasterend met de gesuggereerde vanzelfsprekendheid.

Over de tekst in Hebreeën 1:9 zijn zij minder zeker:

Ob der Verfasser des Hebräerbrief 1,9 das erst *ho theòs ho theòs sou* vokativisch gefasst hat, ist fraglich; Apollinaris scheint ihn nicht so verstanden zu haben (...) und auch die griech. Ausleger fassen *ho theòs* hier nominativisch.

Dat laatste valt weliswaar buiten het bestek van deze verhandeling, maar de algemene indruk blijft mijns inziens dat er toch echt wel bezwaren zijn tegen het gebruik van *elohiém* als vocatief voor de menselijke koning. Ook lijken de argumenten die daar tegenin worden gebracht helemaal niet zo krachtig zijn.

ad b. *elohiém* als appositie, bijstelling bij het onderwerp: 'Uw troon, God, ...'

Zou men mogen zeggen, 'Uw troon, God, ...', waarbij God wordt beschouwd als een appositie, een uitbreiding van het begrip 'Uw troon'? Deze vraag komt sterk overeen met de vraag d. Zie aldaar.

ad c. *elohiém* als deel van de constructusvorm, het onderwerp is dan: 'Uw troon Gods ...'

De constructusvorm is een verbinding tussen twee woorden in een bezittelijke relatie, uitdrukkingen zoals 'moedertaal = taal (van) moeder', 'vaderland = land (van) vader'. In het Hebreeuws blijft de tegenhanger van dat woordje 'van' achterwege. Deze vorm kan ook in combinatie met persoonlijke aanduidingen, zoals in dit geval 'uw'. In dit geval is het de constructusvorm 'Uw troon van God', of iets vrijer vertaald als 'Uw Godstroon' of woorden van gelijke strekking. Dat is qua betekenis zeker niet ongepast en het lijkt ook goed te passen bij de context van deze psalm.

Keil & Delitzsch verwerpen deze vorm op gronden die ik straks wil noemen, niettemin schrijven ze:

Man hat, um die Anrede des Königs mit *elohim* zu entgehen, erklärt

1) "dein Gottesthron ist immer und ewig" (...).

Überhaupt aber ist diese missverständliche Ausdrucksweise sehr unwahrscheinlich, obwohl der Gedanke richtig: der davidische König sitzt "al-kiséé jhwh 1 Chr. 29, 23. (opm. "al-kiséé jhwh = op Jehovah's troon)

Over de grammaticale kanten straks meer, maar dat deze weergave Bijbels is en passend bij de context, zal mijns inziens door niemand worden betwist.

ad d. *elohiém* als predikaat (hier als naamwoordelijk deel van het gezegde): 'Uw troon is God, ...'

Het predikaat is datgene wat er over een onderwerp (subject) kan worden gezegd, een hoedanigheid, een kwaliteit, eigenschap, etc. *Gesenius' Hebrew Grammar, ed. E. Kautzsch/A.E. Cowley* beschrijft in § 141 wat zo'n predikaat allemaal kan zijn: zelfstandige of bijvoeglijke naamwoorden, bepalingen van tijd en plaats, etc. Daarbij moet worden opgemerkt dat z.g. werkwoordloze zinnen in het Hebreeuws frequent voorkomen; twee zelfstandige naamwoorden staan gewoon naast elkaar waarbij in de vertaling het woordje 'is' of 'zijn' wordt toegevoegd. Zo ook hier, twee zelfstandig naamwoorden: 'Uw troon *is* God' – waarbij het nog geen uitgemaakte zaak welke van de twee zelfstandige naamwoorden het onderwerp/subject is en welke het predikaat, maar dat terzijde. De vervolgvraag is echter, en dat is nu aan de orde, of de uitdrukking 'Uw troon is God', een subject-predikaat-vorm, wel of niet gepast is. Daarbij rijst de vraag of een vergelijking van God met een stoffelijk voorwerp wel of niet gepast is, en of er een bovenmatige verheffing van de koning daaruit te lezen valt, want de koning zetelt op de troon. *Keil & Delitzsch* verwoorden hun bezwaar als volgt:

Man hat, um die Anrede des Königs mit *elohim* zu entgehen, erklärt (...)

2) "dein Thron ist Gott = göttlich immer und ewig", aber unmöglich kann man sich nach Analogie von "der Altar ist Holz = hölzern" (vgl. v. 9) oder "die Zeit ist Regengüsse = regnerisch" (Ezr. 10, 13) so ausdrücken, da Gott weder Substanz des Thrones ist noch dieser als Darstellung oder Bild Gottes gelten kann: man müsste das prädikative *elohim* in diesem Falle mit Hitz. (zu Spr. 8, 35) nach 2 K. 23, 17 genetivisch für *kiséé elohim* nehmen; (...) so ist diese Auseinanderreissung der Wortkette in Subj. Und Prädikat doch unannehmbar; auch 2 K. 23, 17 lässt sich erklären: die Grabstätte ist der Mann Gottes d. i. der da Begrabene ist der Mann Gottes. (onderstreept door mij)

We zien hier een incorrecte lijn van argumenteren. Eerst wordt de aan de orde zijnde weergave onjuist weergegeven, en vervolgens wordt die onjuiste weergave aan de kaak gesteld. De vertaling 'dein Thron ist Gott' is helemaal niet gelijk aan 'dein Thron ist göttlich immer und ewig'; daarom zeggen de parallellen die zij menen te zien ook niets. Deze weergave lezen alsof God de substantie van de troon zou zijn, of dat de troon als beeld Gods zou moeten dienen, is verre van correct. Dat mag niet in de Psalmtekst worden ingelezen. Ook het citaat van 2 Koningen 23:17 snijdt geen hout. 'Dat graf is de man Gods' is een vorm van beeldspraak: het graf is uiteraard niet de man zelf, maar hij is het wel die daar ligt. Het kan sowieso geen reden zijn om de genoemde vertaling voor Psalm 45:7 af te wijzen.

Belangrijker, wat geeft de Bijbel zelf te kennen?

- De vergelijking van God met een stoffelijk onderwerp komt vaker voor.

- In Psalm 16:5 noemt David Jehovah 'zijn beker'.
- In 18:2 wordt Jehovah rechtstreeks aangesproken, zonder interruptie wordt in vers 3 God 'mijn steenrots' genoemd.
- In 121:5 wordt Jehovah de 'schaduw' genoemd van wie hem aanbidden.

Het is geheel in lijn met deze voorbeelden als we in Psalm 45:7 God genoemd zien als zetel/troon van de koning.

- Het gaat bovendien niet om de stoffelijke troon, maar om het verleende ambt met alles wat daarbij komt.
- Men zou zich in dat verband moeten afvragen: wie of wat is belangrijker: de troon of degene die daarop zetelt? In gevallen waar iemand zich met geweld meester maakt van de troon, is de troon ondergeschikt aan degene die zich die troon toeëigende en erop ging zetelen, dat is juist. Maar juist in dat opzicht was de Davidische troon anders – dat gold trouwens ook al voor de troon van zijn voorganger Saul. Het was in feite de troon van Jehovah God. God had Saul uitgekozen en door bemiddeling van Samuël aangesteld, en God had ook David uitgekozen en aangesteld. Zij werden gezalfd met heilige olie om op Gods troon te zitten en op grond daarvan macht uit te oefenen; zij waren daarbij onder andere gebonden aan de constitutie, de Mozaïsche Wet.
  - Psalm 2 schetst een prachtig beeld van de aanstelling.
  - Ook Psalm 9:4-8 spreekt duidelijke taal.
  - Zie ook in Psalm 18 het laatste vers.
  - Of Jeremia 33:19.
  - De belofte via Nathan in 2 Samuël 7:13-16 maakt Davids koningschap tot het begin van de permanente dynastie van Davidische koningen. Zo zou Davids koninkrijk er een zijn 'voor altijd', "ad "ooláam. Niet omdat David niet zou sterven maar omdat diens zonen hem zou opvolgen, het werd een lijn die nooit zou eindigen.
  - Te denken valt ook aan de profetie in Jesaja 9:6 (:7) waar over de grootsheid van de Messiaanse heerschappij wordt gesproken, eindeloze vrede op Davids troon, dat te sterken naar recht en naar gerechtigheid, 'voor altijd', "ad "ooláam. Het is inhoudelijk precies dat wat in Psalm 45:7 valt te lezen.
  - Zeer betekenisvol zijn in dit verband ook de opmerkingen in 1 Kronieken 28:5 en 29:23. Deze teksten zijn weliswaar een bewerking van 1 Koningen 1:48, maar die boodschap is wel impliciet daarin aanwezig; God heeft iemand gegeven.

De teksten uit de Kronieken, 'Salomo zat op Jehovah's troon' en Gods belofte aan David voor een dynastie, dat alles maakt de Psalm-tekst 'Uw troon is God' volstrekt plausibel. Voor de Davidische koningen was de troon belangrijker dan degene die vanaf deze troon het koninkrijk bestierde.

Niettemin blijft voor sommigen de tekst wat cru, en daarom breiden een aantal vertalers de grondtekst *kis.acháa elohiém* uit tot *kis.acháa kiséé elohiém*, 'Uw troon – troon – God'; de zin klinkt dan soepeler. Vertaald wordt dan met 'Uw troon is een troon van God' of woorden van gelijke strekking. De zin behoudt dezelfde structuur, 'subject – predikaat' met als predikaat een constructusvorm. En het is geheel conform de bedoeling van de psalm. Deze weergave heb ik in de lijst met vertalingen de code d2. gegeven.

Maar, ook al doet men het bovenstaande niet en volgt men wat er staat, dan lijkt de vertaling 'Uw troon is God, ...' mij in ieder geval volstrekt gepast en in overeenstemming met het algemene Bijbelse begrip.

Na deze overwegingen is het nuttig om de passage grammaticaal te beschouwen.

Grammaticale overwegingen van vers 7a, eerste twee woorden

Het lijkt het verstandigst om eerst de tekst te analyseren en te zien wat de betekenis van het woord *elohiém* in vers 7 kunnen zijn:

- een vocatief (aanspreekvorm)
- de tweede helft van een constructusvorm en deel van het onderwerp
- een appositie (uitbreiding) van het onderwerp
- of een predikaat (naamwoordelijk deel van het gezegde)

De Hebreeuwse tekst bestaat niet alleen uit woorden van letters met klinkertekens, maar die woorden zijn ook voorzien van accenttekens; die dienen om de tekst correct te lezen of te zingen. De accenttekens structureren de tekst, zo worden ook onjuiste interpretaties voorkomen.

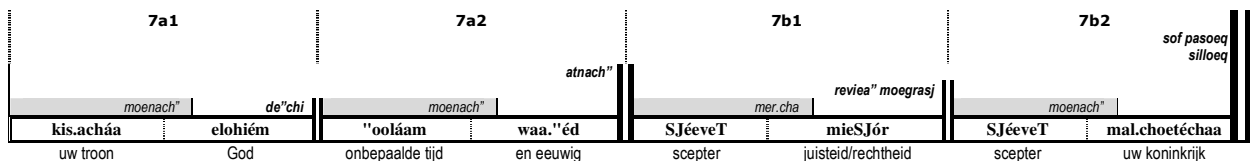
De toegepaste accenttekens zijn overigens verschillend voor enerzijds het merendeel van de Bijbelboeken, en anderzijds de boeken Job, Spreuken en Psalmen. Dat zijn twee verwante maar wel verschillende systemen. Wij hebben hier nu met het laatste van doen.

Bij de accenttekens is er een tweedeling:

- er zijn 'scheidende tekens' (distinctivi), die geven aan wat de structuur van een passage is,
- en 'verbindende tekens' (conjunctivi) die woorden met elkaar verbinden.

Een woord heeft meestal maar één zo'n accent, of een scheidend of een verbindend teken. Die tekens zijn er in verschillende niveau's waardoor er een bepaald bereik van geldigheid is en het duidelijk wordt wat bij elkaar behoort.

Hieronder vers 7 met de scheidingen en verbindingen.

Een aantal observaties.

- Het vers bestaat uit twee zelfstandige delen, in dit geval duidelijk gescheiden door het *atnach''*-scheidingssteken.
- De twee zinnen zijn ieder op hun beurt ook weer gestructureerd in separate delen, gestuurd door andere, lagere scheidingsstekens.
- De eerste zin opent met een woordgroep van twee verbonden woorden (7a1): 'uw zetel/troon' en '*elohiém*/God'.

Recapitulerend, de discussie gaat dus vooral over de vraag of dit moet/kan worden weergegeven met:

- 'Uw troon, o God'. Dan is 'Uw troon' subject (onderwerp) en 'God' is een vocatief (aanspreekvorm) dat los staat van de verdere zinsstructuur. Dan is het vervolg, 'altijd en eeuwig' ("*ooláam waa.'éd*") te beschouwen als predikaat: 'Uw troon ... is altijd en eeuwig' – het woordje 'is' is in het Hebreeuws impliciet aanwezig.
- 'Uw troon, God, ...'. Dan is 'God' een appositie, een uitbreiding van het eerste woord. Het lijkt qua uitspraak overigens sterk op de eerste optie – dat hoeft geen bezwaar te zijn want dat is in het Hebreeuws zelf ook het geval. Ook hier is dan het vervolg, 'altijd en eeuwig', een predikaat: 'Uw troon, God, is altijd en eeuwig'.
- 'Uw goddelijke troon' of 'Uw Godstroon'. Een constructus-verbinding, twee woorden worden tot één element, in dit geval subject (onderwerp). Ook hier zou het vervolg 'altijd en eeuwig' predikaat moeten zijn: 'Uw Godstroon is altijd en eeuwig'.
- 'Uw troon is God'. De twee woorden zijn een zelfstandige werkwoordloze zin, 'Uw troon is God', waarin 'Uw troon' subject is en 'God' predikaat, of omgekeerd. Het vervolg, 'altijd en eeuwig', zou dan dus géén predikaat zijn, maar een bijkomende bepaling van tijd. Een fundamenteel verschil met de eerste drie opties!

Een eerste vraag is of deze benaderingen taalkundig mogelijk zijn.

- Als er twee zulke woorden zonder scheidingssteken naast elkaar staan, kan dan één daarvan een vocatief zijn? Of moet daar een scheidingssteken tussen? Een paar voorbeelden:
  - Psalm 25:22: 'Verlos, o God, Israël ...'. De gebiedende wijs en *elohiém* staan er als twee verbonden woorden.
  - Psalm 36:8 (:7): 'Hoe kostbaar is uw loyale goedheid, God'. Hier staat *elohiém* als onderscheiden, niet-verbonden woord.
  - Psalm 42:2 (:1): 'Zo schreeuwt mijne ziel tot U, o God'. Hier staat *eléicha elohiém*, 'tot U God', echter als één woordgroep van twee woorden. Het *eléicha*, 'tot U' leidt hier de vocatief in.
  - Psalm 43:4: '... en U met de harp love, o God, mijn God!'. Hier staat *elohiém eloháai* ook als een aparte woordgroep. Beide woorden worden als vocatief gezien.
  - Psalm 44:5 (:4): 'Gij zelf zijt mijn Koning, o God'. Hier wordt *elohiém* terecht beschouwd als een vocatief. Maar alle woorden in deze passage vormen één woordgroep.
  - Psalm 55:16 (:14): 'Bevrijd mij van bloedschuld, o God'. Hier staat *elohiém* als een onderscheiden, niet-verbonden woord.

Het beeld is wisselend. We kunnen niet zeggen dat een vocatief altijd wordt geïsoleerd door scheidingsstekens. Als er uit het verband onomstotelijk blijkt dat het een vocatief is en er geen betekenis-conflicten optreden, dan worden de woorden gewoon verbonden; een vocatief hoeft dus niet gesepareerd te zijn, maar als de helderheid ermee is gediend of

als een bepaalde conclusie moet worden vermeden, dan wordt wel gebruik gemaakt van onderscheidende accenttekens. Dat betekent concreet in dit geval, dat de vertaling 'Uw troon, o God, ...' op zich mogelijk lijkt. Mits het taalkundig correct is. Wel blijft de vraag tot wie dit is gericht; de Targom ziet dit als gericht tot God, een enkele vertaling denkt aan rechters (meervoud), andere houden het op de koning, zoals al genoemd.

- b. Twee woorden zo naast elkaar kan ook worden opgevat als een 'appositie'. In *Gesenius' Hebrew Grammar, ed. E. Kautzsch/A.E. Cowley* wordt dit in § 131 als volgt gedefinieerd: 'Apposition in the stricter sense is the collocation of two substantives in the same case in order to define more exactly (or to complete) the one by the other, and, as a rule the former by the latter.'

Een met Psalm 45:7 vergelijkbare constructie zien we in 2 Samuël 22:33 (qua tekst net iets anders dan in Psalm 18:33) waar over God wordt gezegd wat hij voor David was; God was *ma.* "oezié "cháajil, letterlijk 'mijn vesting – macht', vaak vertaald met 'mijn machtige vesting', de tweede naamvalsform zou zijn 'mijn machtvesting'. *Gesenius' Hebrew Grammar* rangschikt dit in § 131 r onder 'apposition' en vertaalt 'my fortress in strength', i.e. 'my strong fortress'. Een beetje merkwaardig omdat het woordje 'in' niet in de tekst voorkomt; Psalm 45:7 daarentegen ziet men als een constructus-vorm. Dat is onlogisch. Keil & Delitzsch zien ook 2 Samuël 22:33 als een constructusvorm, hetgeen mij logischer voorkomt.

Terug naar de tekst in Psalm 45:7, op zich zou ook dit als appositie kunnen worden opgevat, 'Uw troon, God, ...' grammaticaal geen bezwaar. Geen van de genoemde vertalingen volgt dit.

- c. Twee woorden zo naast elkaar, dat kan dus ook een constructus-verbinding zijn, hier dan ook nog eens in een bezittelijke betekenis, letterlijk vertaald op die manier 'uw troon van God' of 'uw Godstroon'. Met die bezittelijke suffix komt het niet zo heel veel voor, maar het gebeurt wel. In zijn algemeenheid is die constructus-vorm alomtegenwoordig; ze zijn dikwijls herkenbaar aan een klankverschuiving, hoewel dat hier niet het geval is. In het handboek *Gesenius' Hebrew Grammar* staat over deze vorm in § 128d dat het *kis.acháa elohiém* in Psalm 45:7 een voorbeeld is van de 'construct state' en 'usually translated as *thy divine throne*'. Daarbij merkt men nog wel op: '*elohiém* is most probably a later addition'. – dat zou een aparte overweging zijn waarbij de hier besproken kwestie overigens helemaal niet meer aan de orde is. Maar los daarvan, dit naslagwerk beschouwt het *kis.acháa elohiém* als een 'genitive relation by means of the construct state', eenvoudig gezegd als een bezitsvorm, 'troon van God' of, als tweede naamval 'troon Gods'. Ook in *A Hebrew and English Lexicon, Brown, Driver en Briggs* staat wordt onder het woordje "*ooláam* Psalm 45:7 genoemd: 'having divine throne'. Ook deze vertaling van de twee woorden is dus mogelijk, twee voornamen naslagwerken geven aan deze vertaling zelfs de voorkeur; veel vertalingen volgen dit. Keil & Delitzsch zien dat anders, zij het zonder daarvoor veel redenen aan te voeren:

Man hat, um die Anrede des Königs mit *elohim* zu entgehen, erklärt

1) "dein Gottestron ist immer und ewig", nach der oben zu 2 S. 22, 33 besprochene Syntax: (...) Überhaupt aber ist diese missverständliche Ausdrucksweise sehr unwahrscheinlich (...)

- d. Dan de vierde. Twee woorden bij elkaar kunnen ook worden gezien als bij elkaar behorend in een subject-predikaat-relatie; men noemt dat een werkwoordloze zin. Een van de beide woorden, vaak de eerste, is dan het onderwerp, de andere is dan dat wat over het onderwerp te zeggen is, in dit geval het naamwoordelijk deel van het gezegde – in de vertaling voegt men dan het woordje 'is' of 'zijn' toe. Ook dat is een normale en veel voorkomende vorm. *Gesenius' Hebrew Grammar* schrijft in § 140: 'Every sentence, the subject and predicate of which are nouns or their equivalents (...) is called a *noun-clause*, e.g. *the Lord is our king*, Is. 33:22, (etc.) ...'. De vertaling 'Uw troon is God' is daarom eveneens mogelijk.

Resumerend, als het sec om de vertaling van deze twee aaneengesloten woorden gaat (*kis.acháa elohiém*), zijn er voor alle vier de varianten valide argumenten aan te voeren. Maar ze zijn wel heel verschillend qua zinsstructuur.

Grammaticale overwegingen van vers 7a, laatste twee woorden

Wat is het tweede deel van deze regel, en hoe verhoudt dat zich tot het eerste? Het tweede deel van vers 7a, "*ooláam waa. "éd*, letterlijk 'onbepaalde tijd en eeuwig', wordt vertaald met 'ever and ever', 'immer und ewig', 'altijd en eeuwig', etc. Deze samengestelde uitdrukking kan al dan niet worden voorzien van een aparte voorvoegsels, waardoor er een aantal zegswijzen ontstaan:

- 1) *me-*"ooláam waa. "éd, 'van altijd en eeuwig' (nu niet aan de orde),
- 2) *le-*"ooláam waa. "éd, 'voor altijd en eeuwig' (zoals bijvoorbeeld in Psalm 45:18)
- 3) "*ooláam waa. "éd*, 'altijd en eeuwig' (dus in Psalm 45:7)

Zouden we vanuit de gebruikte vertalingen van bladzijde 2 terugvertalen, dan zou men denken dat de tweede variant de oorspronkelijke tekst is voor 45:7 (terwijl het de derde is):

- de *Herzlene Statenvertaling*: 'Uw troon, o God, bestaat eeuwig en altijd,'
- de *NBG en de Willibrordvertaling*: 'Uw troon, o God, staat voor altoos en eeuwig,'
- *NIV (vers 6)*: 'Your throne, O God, will last for ever and ever', etc.

Zij vertalen *alsofer* in het Hebreeuws stond *le-*"ooláam waa. "éd, dus 'voor altijd en eeuwig'; de bepaling van tijd slaat op het hier toegevoegde werkwoord: 'bestaan', 'staan', 'zijn' en 'duren'. Daardoor is het een bijwoordelijke bepaling die samen met dat werkwoord iets zegt over het onderwerp. Deze bepaling gaat daardoor functioneren als predikaat. Een belangrijke constatering. Maar, als de bepaling inderdaad een predikaat is, dan zou dat voorvoegsel ook in het Hebreeuws te verwachten zijn zoals te lezen valt in *Gesenius' Hebrew Grammar* § 140. Daar staat over bepalingen die wel predikatief worden gebruikt:

An adverb or (*esp. if formed with a preposition*) any specification of time, place, quality, possessor, &c., which may be regarded as the equivalent of a noun-idea. (*onderstrepingvoor nadruk toegevoegd*).

Anders gezegd, als de genoemde uitdrukking de functie van predikaat zou hebben, dan zou men daar een voorzetsel verwachten. Maar, in de grondtekst staat dat op deze plaats niet.

Dat is een aspect dat door de meeste commentatoren helemaal niet wordt genoemd, noch in bevestigende, noch in ontkennde zin. Ferdinand Hitzig en Friedrich Baethgen wijzen er wel op; Ferdinand Hitzig schrijft in *Die Psalmen*:

... auch ist "oolám wa-"éd (ohne l- ...) stets nur Nebenbestimmung zum Präd. (48:15, 10:16, 52:10), nie selbst solches.

En Friedrich Baethgen citeert hem in *Handkommentar zum Alten Testament – die Psalmen*.

Keil & Delitzsch citeren Hitzig ook maar geven daar geen gewicht aan.

Dus de uitdrukking zoals die er hier staat is een bepaling bij het predikaat, nooit het predikaat zelf. De genoemde teksten laten inderdaad zien dat de uitdrukking zonder dat voorvoegsel bijvoeglijk van aard is:

- In Psalm 10:16: Jehovah is koning, "oolám waa."éd. = eeuwige koning.
- In 48:15 (:14): God is onze God, "oolám waa."éd. = onze eeuwige God.
- In 52:10 (:8): Ik vertrouw werkelijk op de loyaliteit van God, "oolám waa."éd. = eeuwige loyaliteit Gods.

In al deze gevallen is "oolám waa."éd een bepaling die behoort bij het predikaat, maar het is niet het predikaat zelf.

Er zijn nog twee teksten in de Psalmen met dezelfde uitdrukking:

- In 21:5 (:4): God gaf hem lengte van dagen, "oolám waa."éd.
Hier is het synoniem voor 'lengte van dagen', dat is het object, het lijdend voorwerp.
- In 104:5. Hij heeft de aarde op haar fundamenten gegrondvest, onwankelbaar, "oolám waa."éd.
Hier is het een bepaling die behoort bij het onderwerp/subject, de aarde.

Iets algemener gesteld, de uitdrukking "oolám waa."éd lijkt vooral bijvoeglijk van aard.

Zie ook Genesis 9:16, 17:7,13,19, 48:4, 49:26, etc. waar onder andere 'het eeuwige verbond' *briét* "olám genoemd wordt.

Als dat wat Hitzig en Baethgen stellen juist is, dan betekent dat voor Psalm 45:7a het volgende:

- Inzake de eerste drie varianten:
  - als *elohiém* daar een vocatief zou zijn, dan is er in deze zin alleen nog maar het onderwerp, *kis.acháa*, 'uw troon',
  - als *elohiém* appositie is bij *kis.acháa*, 'uw troon', ook dan is er ook alleen nog maar het onderwerp,
  - als *elohiém kis.acháa* een constructusvorm is, dan is die combinatie in zijn geheel het onderwerp, en dat is het dan.In al deze gevallen is er alleen maar een onderwerp en nog géén predikaat; dat betekent dat de erop volgende bepaling van tijd die functie wel zal moeten vervullen (en zo doen veel vertalingen het ook zoals hierboven is te zien). Dat is minder juist, door het ontbreken van het predikaat vormen zij de bijvoeglijke bepaling van tijd om tot die functie. Maar dat is wel nodig om bij de gekozen benadering toch tot een correcte zin te komen.
- Inzake variant d.:
  - Als "oolám waa."éd, zonder voorzetsel, vooral van bijvoeglijke aard is en het in dit geval iets zegt over het predikaat, dan moet er dus ook wel een predikaat zijn.
Dat is alleen het geval bij deze vierde variant: 'Uw troon is God' (of bij de aangepaste grondtekst 'Uw troon is Gods troon'). Daar is 'Uw troon' waarschijnlijk onderwerp en '... God' het predikaat; de bepaling 'altijd en eeuwig' zegt in deze zin vooral iets over het predikaat, 'God'. Dus: '... God, eeuwig en altijd'. Hitzig en Baethgen vertalen 'immer und stets' of 'immer und ewig' zonder het woordje 'für'.

Ter vergelijking, in vers 18 (of 17), de laatste zin van de Psalm, daar staat juist wel de bepaling *le-*"oolám waa."éd. Daar dus met dat voorvoegsel; het is een bepaling van tijd die hoort bij het werkwoord ('loven/prijzen') en niet bij het lijdend voorwerp ('U'). Dat de uitdrukking in dezelfde psalm in deze twee verschillende vormen staan is bovendien opmerkelijk.

Het lijkt misschien een futiliteit, één zo'n letter. De neiging zou kunnen bestaan om het hele argument op grond daarvan van de tafel te vegen. Dat zou onjuist zijn, het bepaalt hoe de samenhang van de twee openingswoorden uit het vers wellicht moeten worden begrepen. Als dat zo is, dan is dat een opmerkelijk inzicht. In plaats van drie varianten die op zichzelf genomen correct zijn maar nogal verschillende betekenissen hebben, zien we nu één variant die niet alleen op zichzelf correct is, maar bovendien veel duidelijker in harmonie is met de taalkundige betekenis van het tweede deel, en in die hoedanigheid een prachtig licht werpt op de tekst zelf. De troon van deze menselijke koning is de door God geschonken autoriteit die niet is gebaseerd op menselijke willekeur maar op de goddelijke normen voor recht en rechtvaardigheid. Die normen zijn, zoals God zelf, eeuwig en altijd. In die betekenis is deze versregel een perfecte parallel met de tweede regel:

Uw troon is God, altijd en eeuwig; een scepter van recht is de scepter van uw koningschap.

Ik wil daar nog aan toevoegen dat ik in het licht van deze bevindingen een paar correcties heb aangebracht in de vertaling. Ik had bij het maken van de vertaling de opmerkingen van Baethgen en Hitzig al gelezen, en dat heeft een rol gespeeld bij de vertaalkeuze, niettemin heb ik de bepaling van tijd toch te traditioneel weergegeven; daar was de bepaling van tijd toch een bijwoordelijke, 'voor altijd en eeuwig'. Dat herneem ik bij deze. Ook de omkering in het tweede deel van het vers wil ik herzien, het oorspronkelijke chiasme (structuur a-b-b-a) wordt hiermee duidelijk:

- het eerste lid loopt parallel aan het vierde: **uw troon** ~ *uw koningschap*,
- het tweede aan het derde: **de eeuwige God** (als grondslag van recht) ~ *een scepter van recht*

Naast elkaar:

Psalm 45:7 voorheen: Uw troon is God voor altijd en eeuwig; de scepter van uw koningschap is een scepter van recht.

Psalm 45:7 herzien: Uw troon is God, altijd en eeuwig; een scepter van recht is de scepter van uw koningschap.

Ik zal die wijzigingen ook in het Erratum documenteren; daar vermeld ik ook de andere plaatsen waar ik de genoemde bepaling heb herzien.

Tot slot is er de vraag welke van de vier opties voor vers 7 de voorkeur verdient. Ik denk dat de argumenten toch spreken voor de vertaling 'Uw troon is God, altijd en eeuwig', de vierde variant. En dat staat los van een vooropgezette mening.

Behalve in vers 7 lijkt dezelfde keuze zich ook aan te dienen in vers 8, hoewel de meeste vertalingen die in vers 7 *elohiém* vertalen als een vocatief, dat in vers 8 niet doen. Toch is het nuttig om ook naar die tekst te kijken.

Psalm 45:8

Hieronder vers 8 met de scheidingen en verbindingen.

				"oleh	w-yored					m."choepach l.garmeh					sof pasoeq silloeq								
moenach"	azla"							pazer	moenach"	de"chi	meir.cha			r.viea"									
aaháv.taa	TSédeq	wa.tiS.náa	réSJa"	"al-kéen	m.SJaa."	chacháa	elohiém	elohéichaa	SJémen	SaaSóon	mee.	"chaa veeréchaa											
liefgehad hebt u		gerechtigheid		en u haat		godeloosheid		om-dat		gezalfd heeft hij u		God		uw God		olie van		uitbundigheid		mee. "chaa veeréchaa		dan uw deelgenoten	

Het heeft niet zo veel zin om nu het hele vers te analyseren. Inzake de voorliggende vraag valt het in ieder geval op dat de woorden *elohiém*, 'God', en *elohéichaa*, 'uw God' als één woordgroep met elkaar verbonden zijn, ze zijn niet gesepareerd.

Die twee woorden zijn deel van een zin mét een werkwoord.

- Het werkwoord is voorzien van een suffix, waardoor de betekenis ontstaat 'gezalfd heeft hij u'.
- Omdat het eerste deel van het vers net als de hele passage tot de menselijke koning is gericht, staat wel vast dat het de koning is die is gezalfd. 'U' is hier dus het object, het lijdend voorwerp.
- De logische vraag is wie dat dan heeft gedaan, wie is het subject, het onderwerp van deze zin? Het antwoord op die laatste vraag komt onmiddellijk hierna, dat is 'God'. Dat zegt de context en dat lijkt de tekst ook te zeggen.

Over die twee woorden: het eerste is *elohiém*, 'God', onmiddellijk gevolgd door en verbonden aan het tweede, *elohéichaa*, 'uw God'. Is dit eerste woord *elohiém*, 'God', nu het onderwerp, of is het toch een vocatief? En hoe is de relatie met het verbonden *elohéichaa*? We kunnen weer de verschillende varianten nalopen: a. vocatief, b. constructusvorm, c. appositie en d. subject-predikaat.

- Een aantal Bijbelvertalingen lezen hier een vocatief, zoals de Statenvertaling: 'daarom heeft U, o God! Uw God gezalfd'; een beperkter aantal dan onder vers 7 te zien is. De keuze voor een vocatief lijkt hier lastiger dan in het vorige vers. Het wordt namelijk direct gevolgd door *elohéichaa*, 'uw God', en ... de twee woorden zijn met elkaar verbonden. Als men zou willen volhouden dat *elohiém*, 'God', geen onderwerp is maar een vocatief, dan zou de tekst dat moeten aangeven, namelijk dat pas het latere *elohéichaa*, 'uw God' het onderwerp is en niet het letterlijk voor de hand liggende *elohiém*. Juist bij zo'n dreigend misverstand zou een scheidend accentteken te verwachten zijn geweest. Dat is er niet. Het eerste woord te beschouwen als een vocatief lijkt daarom zeer onwaarschijnlijk. De Herziene Statenvertaling wil dat bezwaar ondervangen door de omgekeerde volgorde te suggereren, door eerst 'Uw God' te schrijven, maar zo staat het er niet.
- Zou het hier om een appositie moet gaan? Dan betreft het een uitbreiding van het eerste woord, een verdere specificatie. God die hem heeft gezalfd is dezelfde als 'zijn God'. Dat is een zeer plausibele gedachte. Deze zegswijze komt zeer frequent voor, zowel in de vorm 'God, onze God', en ook 'God, uw God' (zoals in Psalm 50:7). Keil & Delitzsch voeren dit zelfs als argument aan om in vers 7 wél een vocatief te lezen.
- De constructusvorm kan niet, 'God van uw God', dat is zeker niet dat wat de Psalmist bedoelt.
- Hier een aparte werkwoordloze zin te lezen is niet aan de orde.

De meest gekozen weergave, variant b. past zowel bij de tekst en bij de context. Kiezen voor variant a. lijkt vooral ingegeven te zijn door de keuze die in vers 7 werd gedaan. In ieder geval is het zo dat als vers 8 geen vocatief heeft, een eventuele vocatief in vers 7 nog meer alleen komt te staan.

Voor het laatst bijgewerkt: 18 maart 2013

(wijzigingen ten opzichte van 9 maart zijn links voorzien van een verticale streep)